

Titel: Øieblikket Nr. 1

Citation: "Øieblikket Nr. 1", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K13*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/sks-oi1-int_1-shoot-ide12dd619-5e3c-4779-a3c1-c39eb3735fe0.pdf (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K13

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

I sin kamp mod den officielle kristendom og dens repræsentanter offentliggjorde SK i perioden 18. dec. 1854 til 26. maj 1855 en lang række artikler i landets vigtigste opinionsdannende avis *Fædrelandet*. Derpå publicerede han tidsskriftet *Øieblikket* med sig selv som redaktør og eneste skribent. Hvornår han traf beslutningen om at udgive sit eget tidsskrift, vides ikke, men det har antagelig været omkring marts 1855. Kladden til »Et Følgeblad« i *Øieblikket Nr. 1* er dateret »i Martz 1855.« og bærer overskriften »*Subscriptions-Plan*«. Det fremgår her, at planerne for den nye publikation var så vidt fremme, at den ikke blot havde fået sit navn, men at subscriptionsbetingelserne også var udtænkt:

Det følger af sig selv (anderledes kan jeg det ikke), at jeg forbeholder mig i enhver Henseende Ubestemthed: maaskee kommer der et Blad, maaskee et Ark, maaskee hver Dag, maaskee i længere Tid Intet o: s: v:. Men Subscriptionen er i ethvert Fald kun bindende for et Qvartal. Naar Qvartalet er omme, faaer Subscribenten et Titelblad og et Indholdsregister; og beregnes Betalingen for hvad han har faaet i Qvartalet til 8 ß Arket.*

Allerede i april var SK i gang med at skrive artikler til de første numre af *Øieblikket*, og da han i et anonymt indlæg i *Fædrelandet* den 3. april blev opfordret til at udgive »en Fremstilling (...) af det Nye Testamentes Lære«, afviste han straks forslaget:

At foreslaae mig at skrive en Fremstilling af det nye Testamentes Lære, maaskee en stor Bog, en Dogmatik, (...) gjør paa mig (...) Indtrykket af enten det Taabelige eller af at en Snare sættes mig, for at jeg skulde lade mig »Øieblikket« franarre, see feil af Opgaven, komme ind, muligt, hvad vel deraf kunde blive Følgen, omkomme eller blive borte i det vidtløftige Videnskabelige.*

Med citationstegnene omkring »Øieblikket« har SK, hvad samtiden på det tidspunkt var afskåret fra at forstå, diskret peget på det tidsskrift,* han i al hemmelighed havde under udarbejdelse, og affirmativt erklæret, at arbejdet ville gå videre.

Sin beslutning om at meddele sig i et særligt skrift motiverer SK kortfattet i »Et Følgeblad« til *Øieblikket Nr. 1* (SKS 13, 141,1-4):

I min Arbeiden er jeg nu rykket Samtiden, *Øieblikket* saa nær, at jeg ikke kan undvære et Organ, ved Hjælp af hvilket jeg øieblikkeligt kan henvende mig til Samtiden: og har jeg kaldet dette: **Øieblikket.**

I et notat, dateret »9 Juni« og skrevet på løse blade, begrundet SK, hvorfor han ikke længere tager til orde i *Fædrelandet*, men har valgt at udgive *Øieblikket*:

Imidlertid har jeg naturligviis lige fra Begyndelsen seet, at i Længden kunde jeg ikke vedblive at bruge dette Blad som eneste Organ. Hvor megen Forekommenhed og Opmærksomhed der end er viist mig fra Redaktionens Side, det var jo Noget jeg let forstod, at Journalen skulde for min Skyld finde sig i at forvandles til noget ganske Andet end den er, hvilket vilde blive Følgen, hvis jeg med en til Sagens Vigtighed svarende Udførlighed, og især hvis der tillige blev Polemik. Saa valgte jeg, hvad jeg af mange forskellige Grunde var betænkt paa, selv at begynde nogle Flyveblade, og saaledes at have et Organ alene for mig og som Enkelt.*

I samme notat afviser SK et avisrygte om, at han skulle være blevet »excluderet« af *Fædrelandet* og af den grund havde taget initiativ til *Øieblikket*.*

I en ikke anvendt artikel til *Øieblikket Nr. 9* fra juli 1855 anfører SK i et tilbageblik nogle andre overvejelser over, hvorfor det var nødvendigt at skifte talerør:

Da jeg en Tidlang havde brugt »Fædrelandet«, blev det mig tydeligere og tydeligere, at der ikke virkedes stærkt nok. Mit Ord til Giødवाद var: det bliver ikke ret til Noget, saa længe jeg vedbliver at benytte »Fædrelandet«, jeg maa have mig et eget Organ. (...) Nei, Samtiden maa have ene og alene med mig at gjøre.

Saa begyndte »Øieblikket«, og fra det Øieblik har ganske rigtigt Sagen faaet sin Reisning, al Snakken, baade paa Prent og mundtligt, om at faae mig til at holde op, forstummede; (...) Og hvad Udbredelse angaaer, har jeg - tilveiebragt i omtrent et Øieblik, og i den Grad uden at jeg har gjort det Mindste derfor, at jeg endog, atter her, har virket modvirkende - vel en lignende Udbredelse som jeg kunde have i »Fædrelandet«, kun med den Forskjel, at saa længe jeg benyttede »Fædrelandet«, kunde jeg jo ikke vide, om alle Subscribenter paa »Fædrelandet« læste mine Artikler, og maatte finde mig i, at Udbredelsen jeg havde jo ikke betydede Interesse for min Sag men for »Fædrelandet«.*

Om valget af *Øieblikket* som titel oplyser SK:

Jeg kalder dem *Øieblikket*. Dog er det i en meget Alvorlig Betydning jeg tager dette Ord. Derfor var det min Tanke efter Ordet »Øieblikket« at sætte et Udraabstegn. Men da et saadant ideligt gjentaget Udraabstegn vel vilde blive trættende, lod jeg det falde bort; af samme Grund forkortede jeg ogsaa

Titlen fra, hvad der først var påtænkt »I Øieblikket: For Evigheden«.*

Til perspektivering af den først påtænkte titel »I Øieblikket: For Evigheden« tjener det oprindelige, men kasserede motto for skriftet *Dette skal siges; saa være det da sagt*: »I Øieblikket; Ved Idealerne – mod Sandsebedragene: for Evigheden!«.*

Produktion af artikler

I perioden 25. maj til 24. sept. 1855 udkom ni numre af *Øieblikket*. Et tiende nummer, der lå færdigredigeret i renskrift, nåede ikke at blive trykt på grund af SKs sygdom og efterfølgende død den 11. nov. 1855. Hovedproduktionen er indledt i begyndelsen af april 1855 og afsluttet i begyndelsen af september samme år. Langt størstedelen af artiklerne er blevet skrevet tæt på udgivelsen af de enkelte numre.

Som det vil fremgå af tekstredegørelserne til de enkelte numre, aftegner en kortlægning af numrenes tilblivelse et netværk af arbejdsgange. SK var under sit opgør med den bestående kirke og dens kristendomsforkyndelse i færd med en omfattende og intensiv produktion af mindre tekster, hvoraf nogle sammenstykkedes til de forskellige numre af *Øieblikket*.

Ud over *Øieblikket* og de øvrige trykte skrifter fra perioden* kredser produktionen om en samling af 21 artikler, der blev trykt i *Fædrelandet*,* og om tre utrykte skrifter: »Grundtvig; Grundtvigianerne; Een af dem. En Afgjørelse«, der indeholder tre artikler,* »Lidt Extra«, fire artikler,* og »Lad saa Dette hermed være afgjort! Noget for en Gangs Skyld«, ni artikler.* Sidstnævnte er en redigeret og udvidet version af de to forrige skrifter og foreligger på så fremskredent et tidspunkt i udgivelsesprocessen, at der er opstillet indholdsfortegnelse og tilføjet bemærkninger til sætteren og J.F. Giødward.* SK skrev i samme periode også et større antal artikler og mindre skrifter, der – selvom de blev gjort klar til trykning i renskrift – ikke blev anvendt.*

Det var under denne hektiske tekstfremstilling, at artiklerne til *Øieblikket* blev skrevet. SK henter stof fra sine NB-journaler;* langt de fleste temaer i artiklerne kan genfindes i journalerne, uden at SK dog overfører større tekststykker direkte derfra, som det ellers tidligere er set under tilblivelsen af hans skrifter. Desuden benytter han sig af genrer, der forekommer i såvel periodens tekster som i journalerne. Det er især tydeligt med artiklerne »Kort og Spidst« og »Smaa-Bemærkninger« fra *Øieblikket* nr. 6 og 10, som består af små stykker, der alle er skrevet i en koncentreret kort form. Formen benyttes flere steder i de uddgivne tekster fra perioden.

SK inddrager desuden materiale fra tidligere skrevne artikler, som han enten stykker sammen til helt nye eller omarbejder, så de bliver aktuelle i opgøret med kirken. Den ældste artikel er dateret i 1853 og indgår i *Øieblikket* Nr. 8. Derudover bliver overskydende kladdemateriale fra den aldrig udgivne artikel »Anskriget« anvendt. Artiklen skulle oprindeligt – med »katastrofisk effekt« – have indledt opgøret, men blev henlagt. I stedet udgav SK to centrale passager derfra i det lille skrift *Dette skal siges; saa være det da sagt** og kunne derfor anvende det overskydende materiale i flere af artiklerne til *Øieblikket*. »Anskriget« er skrevet ved opgørets begyndelse i december 1854 og knap et halvt år før udgivelsen af *Øieblikket* Nr. 1.

Endelig er tre artikler, som i første omgang blev tilføjet *Øieblikket* Nr. 8 og i anden omgang udtaget deraf, dateret før slutningen af 1854, dvs. før opgørets begyndelse.

Det fremgår i det hele taget, at opgørets begyndelse i december 1854 optræder som et skelsættende tidspunkt i SKs bevidsthed. Ældre artikler er upræcist dateret »fra før Slutningen af 1854«, mens nyere artikler ofte får en mere eksakt dato. En stor del af artiklerne, såvel de udgivne i *Øieblikket* som de uddgivne, er imidlertid ikke dateret eller bærer kun en påbegyndt datering »d.«. Der tegner sig herved et billede af, at SK nogle gange tidsangiver efter hukommelsen, og at han formentlig snarere daterer artiklerne den dag, han beslutter at bruge dem, end den dag, de skrives. I *Øieblikket* Nr. 9 er der dog et eksempel på en artikel, hvor dateringen i kladden er ændret fra »25 Juli« til »23 Aug.«. Den første dato angiver formentlig den dag, hvor artiklen er blevet skrevet, og den anden dato den dag, da SK besluttede sig for at lade den indgå i *Øieblikket* Nr. 9.

Dateringerne synes således i et vist omfang arrangerede og giver indtryk af, at SK i udgivelsesperioden løbende har produceret artikler, som han har kunnet stykke sammen til de forskellige numre af *Øieblikket*. Tekstredegørelserne for de enkelte numre afslører, at SK greb tilbage til allerede affattede artikler – også sent i tilblivelsesprocessen – og tilføjede dem i sine indholdsfortegnelser. I det hele taget har der været en

større vandring af artikler fra nummer til nummer. Artikler er blevet tilføjet indholdsfortegnelserne, andre er blevet taget ud og dukker måske op igen i senere indholdsfortegnelser (se skema, s. 240ff.). Kun *Øieblikket Nr. 7* står markant isoleret og har tilsyneladende været underlagt en mere homogen tilblivelsesproces end de øvrige numre. Nr. 7 adskiller sig også fra de øvrige ved at være knap så polemisk.

Det ses også, at hele numre blev udskudt eller rykket frem. For eksempel skulle *Øieblikket Nr. 4* oprindeligt have været udgivet som nr. 3, nr. 3 som nr. 4 og nr. 8 som nr. 5. Hvorfor SK valgte at udskyde eller rykke netop disse numre frem, vides ikke; højst sandsynligt har det dog været af tematiske og taktiske grunde både set i forhold til de øvrige numre og til reaktionerne i offentligheden fra SKs modstandere.

I manuskriptmaterialet til *Øieblikket* er overleveret kladder til langt de fleste af artiklerne, også til dem, der på et tidspunkt har optrådt i et nummers indholdsfortegnelse, men siden er blevet henlagt. Renskrift findes kun bevaret til *Øieblikket Nr. 10*, der jo som nævnt ikke nåede at blive trykt i SKs levetid. Dette sandsynliggør, at der også er blevet udarbejdet renskrift (trykmanuskript) til de øvrige numre. Materialet til de ubenyttede artikler indeholder også renskrifter, og små perforeringer heri viser, at artiklerne efter redigeringen har været hæftet sammen med andre artikler.